

Po okužbi začneš seksati z glavo

Fotografija: Kaja Brezočnik

EDI IN MIHA STA HOMOSEKSUALCA, OKUŽENA Z VIRUSOM HIV. Kombinacija teh osebnih okoliščin je še dvajset let po smrti pevca Freddieja Mercuryja boleče stereotipna, magnet za predsodke. Vendar naša sogovornika – Edi se je okužil pred dvajsetimi, Miha pred štirimi leti – pravita, da živita precej običajno življenje. Še največ težav imata pri iskanju in ohranjanju zaposlitve. Pred prvim decembrom, mednarodnim dnevom boja proti aidsu, sta si zaželela, da se o tej bolezni ne bi govorilo le enkrat na leto. HIV in aids sta problem sleherni dan.

Za vse je kriva ljubezen. »Saj veš, bil sem noro zaljubljen.« Mihi se zasvetijo oči. »Bilo je tako močno, da sem slišal travo rasti. Prijatelji so me opozarjali, naj se ga varujem, a nisem razumel, kaj mi govorijo. Na HIV nisem niti pomislil.« Spoznala sta se v ljubljanski diskoteki K4, preročišču svobodne, odprte družbe. »Najprej sva uporabljala zaščito, potem sva ugotovila, da sva si predana, in ... sem se opekel. Zdaj je, kar je. Vseeno je.«

Miha in Edi sta v torek zvečer, ko so pred parlamentom, muzejem srednjega veka, ljudje zahtevali prihodnost, sedela nekaj ulic stran. V pisarni društva Mercury, skupine za samopomoč z virusom HIV okuženih gejev, je bilo prijetno toplo. Prostor je bil ozek in visok, s kavčem, nekaj naslanjači, stoli, mizo ter škatlami s pisnim gradivom. Poročilo s poletne konference o aidsu v Londonu. Znanstveni bilten o virusu HIV, ki ga izdajajo na območju bivše Jugoslavije. Knjižica o varnem seksu. Priročnik za jemanje zdravil. Priročnik o vplivu virusa na mentalno zdravje. Začeli smo z osnovami. Mihovo in Edijevo ime ni pravo. Prosila sta, naj ju zaščitimo. Družba je vendar prepolna predsodkov, sta rekla. Lahko bi imela težave s tistimi, ki odločajo o njihovi usodi. Miha je pripomnil, da bi, če ne bi bili ravno tedaj dogovorjeni za intervju, gotovo protestiral pred parlamentom.

Tudi nadaljevali smo z osnovami. Pripovedovala sta o krvnih celicah CD4, limfocitih T, celicah pomagalkah. »Če si se okužil, to še ne pomeni, da si zbolel,« je rekel Edi. »Virus najprej napada celice CD4 in znižuje njihovo število. Kdor ni okužen, jih ima od petsto do tisoč dvesto v vsakem kubičnem milimetru krvi. Ko se okužiš, njihovo število upade.« Zato pade odpornost in okuženi lahko zbolijo, ponavadi za pljučnico ali tuberkulozo, boleznijo, ki je imunski sistem ni mogel preprečiti. Virus HIV obenem celice CD4 izkoristi za lastno razmnoževanje. »Tudi če se oseba s HIV počuti dobro in nima nikakršnih znakov bolezni, se vsak dan milijone celic na novo okuži z virusom, ki jih uniči. Obenem nastaja milijone novih celic, ki nadomeščajo odmrle,« je zapisano v eni od malih knjižic, ki sta mi jih Edi in Miha naložila v torbo. »HIV lahko povzroči celo, da število celic CD4 močno naraste, saj se imunski sistem generalno aktivira,« piše v nadaljevanju. Virus ima zahrbtno »strategijo«. V vsakem primeru število zaščitnih krvnih celic z leti po okužbi upada.

»Zato moramo jesti zdravila,« je rekel Edi. »Truvada, kivexa, kaletra, stocrin,« sta naštevata samo tiste, ki jih sama poznata. Različnih zdravil je na tržišču več deset. »Ko sem pred dvajsetimi leti zbolel, sem moral pojesti trideset tablet na dan,« se je spomnil Edi.

»Moj dan je bil videti takole: zjutraj sem vstal, pojedel zajtrk, potem pa sem pogoltnil pet tablet, ki so me tako utrudile, da sem moral nazaj zaspati. Ko sem se zbudil, sem pojedel kosilo in zraven še pet, deset tablet. Potem sem spet zaspal. In potem sem bruhal.« Bilo je sredi devetdesetih in Edi je moral zdravljenje prekiniti. Nekaj let kasneje so znanstveniki odkrili nova, boljša zdravila z manj stranskimi učinki.

Miha je Edijevo pripovedovanje z zanimanjem poslušal. Sam je pred štirimi leti, ko se je okužil, začel zdravljenje s tremi, štirimi tabletami na dan. »Desetkrat manj, kot sem jih imel jaz,« je izračunal Edi. Odprl je enega od znanstvenih biltenov in pokazal na zadnjo vrstico objavljene razpredelnice. »To je najnovejše zdravilo, ki je v uporabi od letošnjega leta,« je rekel. »Imenuje se quad.« Quad zveni kot rešitev. Pojesti je treba le še eno tableto na dan.

Test inteligence

Učinkovitost zdravil proti HIV je danes izjemna. Ob pravilni uporabi lahko okuženi živijo brez posebnih zdravstvenih težav in dosežejo starost, ki jo pričakuje običajna populacija. V zahodnem svetu to pomeni več kot sedemdeset let. Ediju in Mihi na testiranjih prisotnosti virusa po novem sploh več ne zaznajo. Njuna krvna slika je čista. Vendar vi-

rus HIV ne izgine. »Skrije se lahko v kostni mozeg in v možgane,« je rekel Miha. Zato nikoli ni mogoče govoriti o popolni ozdravitvi.

Edi je Ljubljčan, Miha se je v Ljubljano priselil iz manjšega kraja. Da sta homoseksualca, sta oba spoznala že zelo zgodaj. »Že v otroštvu,« je dejal Edi. »Sam sem se kot gej izpostavil v domačem okolju pri sedemnajstih,« je nadaljeval Miha. »Pred tem sem imel tudi punco, potem pa sem ostal pri fantih in se nisem več obotavljal. S tem nikoli nisem imel težav. Zato so me vsi tudi sprejeli.« Mihova družina je sprejela tudi njegovega partnerja, s katerim se udeležujeta družinskih srečanj. »Vse je tako, kot mora biti,« se zasmee. Edijeva družina je bolj komplicirana. Pravi, da je tradicionalna in konservativna. »Vdali so se v to, da sem gej in da sem okužen s HIV. Tega mi ne očitajo, a se o tem tudi ne pogovarjajo. Srečujemo se kot običajno in se obnašamo, kot da tega ni.«

Edi pravi, da za njegovo okužbo vedo pravzaprav vsi v njegovi okolici že od vsega začetka. »Nisem se pustil stigmatizirati. Še vedno sem vsako nedeljo hodil na gejevske večere v K4, še vedno sem hodil na Metelkovo in na druga zbirališča gejev.«

»Največja stigma je tista, ki si jo zgradiš v glavi,« pravi Miha. »Ko izveš, da si pozitiven, se zapreš vase, ne hodiš med ljudi, postaneš depresiven.« Miha je bil sprva šokiran, potem pa je ugotovil, da ga ne bo pokopala bolezen, ampak lastne misli. »Nekega večera sem se oblekel in šel ven žurirat. Takrat sem ponovno zaživel in danes nimam v svoji družbi nobenih težav. Polovica ljudi, s katerimi sem se prej družil, mi je obrnila hrbet, polovico znanstev pa sem ohranil. To je bil test, ki je pokazal, koliko imajo ljudje v glavi.«

Oba pravita, da ju vsake toliko kdo začne obrekovati. Zanje imata pripravljene protiarگumente, ki jim zaprejo usta. »Nekoč sem stal sredi plesišča na Metelkovi in za mojim hrbtom sta ob steni slonela dva geja. Slišal sem, da sta se pogovarjala o tem, da sem okužen,« se spominja Edi. »Obrnil sem se k njima in jima rekel, naj se ozreta po prostoru in pomisli, s kom vse od teh ljudi sta bi-

»Največja stigma je tista, ki si jo zgradiš v glavi,« pravi Miha. »Ko izveš, da si pozitiven, se zapreš vase, ne hodiš med ljudi, postaneš depresiven.«

la v zadnjem času v postelji in kdo vse od njih je najbrž tudi okužen. Obnemela sta.

Na infekcijski kliniki vsako leto odkrijejo okoli petdeset novih okužb, skupaj pa tam zdravijo tristo šestinosemdeset bolnikov s HIV oziroma aidsom. Nekaj več kot polovica novoodkritih okuženih pripada skupini moških, ki imajo spolne stike z moškimi. S testiranjem različnih družbenih skupin, pri katerih je stopnja tveganja za okužbo večja, so zdravniki ugotovili, da je delež okuženih med geji najvišji, kar sedemdstoten. V Dnevniku smo že objavili opozorilo **dr. Irene Klavs** z Inštituta za varovanje zdravja, da tolikšen odstotek po definiciji Svetovne zdravstvene organizacije pomeni »koncentrirano epidemijo«, torej precejšnjo nevarnost. Najbolj nevarni so tisti, ki se nočejo testirati in ki zanikajo možnost, da bi bili sami okuženi. **Dr. Janez Tomažič** je novinarski kolegi Mojci Lorenčič, ki redno in podrobno spremlja to problematiko, povedal, da je po njegovi oceni takšnih raznašalcev virusa v Sloveniji od dvesto do tristo.

»Za vsakim, ki ga odkrijejo, je še deset takšnih, ki jih ne odkrijejo,« je Miha dvignil obrvi. »Še bolj nevarni pa so tisti, ki sploh niso homoseksualci, ampak v spolnosti zgolj eksperimentirajo.« Edi in Miha pravita, da med na novo okuženimi prevladujeta dva vzorca: mladi homoseksualci med petindvajsetim in tridesetim letom starosti, takšni, ki mislijo, da so že pridobili določene izkušnje, in zato precejšnjo svojo sposobnost zagotavljanja varne spolnosti; ter moški po petdesetem, ki že imajo družino in otroke, pa se nenadoma spustijo v homoseksualne odnose. Ti moški menijo, da so že tako ali tako dovolj stari in se jim ne more zgoditi nič posebno hudega. Poleg tega se ti ljudje vračajo v heteroseksualne odnose in virus širijo na vse strani. »Tam spodaj leži tempirana bomba,« pravi Miha.

Povezava med geji in aidsom se je v družbi vzpostavila v osemdesetih. Hitro se je globalizirala in v nestrpnem okolju postala skorajda sinonimna. Povezava je bila preprosta tudi na videz: moški, ki imajo spolne stike z moškimi in pri tem ne poskrbijo za zaščito, so dejansko bolj ogroženi, ker so možnosti poškodb in okužbe pri analnem seksu dosti večje kot pri vaginalnem seksu in drugih oblikah spolnosti. Obenem pa se stereotipi o manjšinah med seboj privlačijo. Tja, kamor se nalepi prvi, se začnejo naglo lepiti vsi po vrsti.

Znotraj gejevske skupnosti to sicer nikoli ni bilo videti posebej dramatično, pravi Edi. V normalnem življenju se dogajajo normalne stvari. »Imel sem fanta, kot je pač običajno.« Imeti fanta ni nič posebnega. Imajo jih celo punce, čeprav jim to običajno dela probleme. »Najprej sva skrbela za zaščito, potem pa sva si počasi začela zaupati. Nekajkrat sva poskusila brez kondoma in zgodilo se je, kar se je zgodilo.« Vendar takrat Edi še ni vedel, kaj se je zgodilo. »Pri tistih letih si misliš, da se ti ne more nič zgoditi. Potem sem dobil novega fanta in preden sva opustila zaščito, sva se dogovorila, da greva na test. Bil sem prepričan, da nisem okužen, šla sva zgolj iz radovednosti.« Edi se je v naslanjaču nagnil naprej, začel je govoriti hitreje in z vse več vedrine. Človeška psiha je čudežna. »Ampak, seveda, moj test je bil potem pozitiven, njegov pa negativen,« se je nasmehnil. »Tisti trenutek se je fant sredi Zaloške ceste obrnil k meni, me objel in rekel, da to ni nič hudega. Je moj fant in stal mi bo ob strani, ne glede na vse.«

Tabletomanija

Okužbi po treh tednih običajno sledijo vročina, slabo počutje, bruhanje, diareja. »Ker se te težave vlečejo, zdravniki lahko posumijo na okužbo,« pravi Miha. »Vse pa je odvisno od zdravnika. Dogaja se tudi, da težave zdravijo z antibiotiki, in potem je veliko zamujenega.« Virus je namreč mogoče bolje zatreti, če ga začnejo zatirati dovolj zgodaj. Z določenimi zdravili ga lahko zelo učinkovito zatrejo v prvih dvainsedemdesetih urah po okužbi. Miha meni tudi, da so zdravstvene težave, ki jih imajo okužene osebe, ob pravilnem zdravljenju predvsem psihosomatskega izvora. »Najtežje je pogoltniti tisto tableto,« pravi. »Ko se odgovorno soočiš s tem, da jih ješ, se končajo tudi

prehladi, diareja, težave, ki jih tablete prej niso odpravile.«

Vendar postaja odnos do okužbe s HIV ravno zaradi učinkovitosti zdravil neznosno lahek. »Ne vem, kako je to mogoče, ampak dogaja se, da nekateri preprosto gredo do zdravnika in prosijo, naj jim da zdravila, ker so imeli tik pred tem tvegan spolni odnos. Zdravila potem tudi dobijo in jih jemljejo preventivno.« Miha pravi, da se na ta način povečuje razvrat in obenem zmanjšuje strah pred okužbo. Tudi dr. Janez Tomažič pravi, da je v gejevski skupnosti »strah pred smrtjo« upadel.

Edi in Miha opažata, da je strah pred smrtjo zdaj večji pri ljudeh, ki imajo z okuženimi vsakdanje stike, denimo pri zobozdravnikih. »To je še vedno problem, pa ne razumem, zakaj. Ko grem k zobozdravniku, me pričaka malone v skafandru.« To je seveda nesmiselno, saj mora vsak zobozdravnik z vsakim pacientom ravnati, kot da je okužen. Diskriminacija je vedno iracionalna.

Na stolu medtem sedi prečiščena racionalnost. Okužba je razmišljanje izostrila in osmislila. »Ko sem pred dvajsetimi leti izvedel, da sem okužen, se je v meni zgodil premik,« se spominja Edi. »Počutil sem se dobro, sam pri sebi sem si govoril, da moram izkoristiti čas, ki mi je v življenju še ostal. Mislim sem si, da se ne bom pustil nikomur.« Vsakomur, ki ga je zanimalo, in še posebej vsakomur, ki se je želel z njim spustiti v intimen odnos, je pravočasno povedal, da je okužen. »Po nekaj letih okuženosti začneš povsem drugače gledati na seks. Seksati začneš z glavo,« je rekel Edi. Oba z Mihom sta v dolgoletnih trdnih zvezah z neokuženima partnerjema.

Kot aktivna člana skupine za samopomoč, ki se udeležujeta tudi mednarodnih srečanj in konferenc o HIV in aidsu, pravita, da je za okuženega najslabše, če se zapre vase. To namreč pomeni izogibanje odgovornosti. Sama sta namesto tega postala promotorja varne spolnosti in odgovornih medosebnih odnosov. »Ljudi je treba zbuditi,« je dejal Edi. »Vsi, vključno z mediji, se na HIV in aids spominjo samo okoli prvega decembra. Kot da bi bil to problem samo v teh dneh.« »To je problem vsak dan v letu,« se je nasmehnil Miha. »Če hočemo okužbe zaustaviti, je treba začeti že v vrtcu. Otrokom in mladostnikom je treba razložiti, kje vse se lahko okužijo in kaj pomeni varen seks.« Ne gre le za uporabo kondomov, ampak za sposobnost prepoznavi matematičnih vzorcev, razširjanje mreže spolnih partnerskih povezav. Edi in Miha sta dolgo pripovedovala, kako sta ob odkritju okužbe podrobno preigravala različne realne in hipotetične kombinacije v prostoru in času. Kdo je s kom? Kdo je bil prej in kdo kasneje? Ta matematika ni težja od permutacij in variacij, ki jih učijo v vsaki srednji šoli. V resnici je preprosta, a brez razmišljanja ne gre. Današnji testi, pravita, so tako natančni, da lahko okužbo tudi »locirajo« in okuženi skoraj do dneva natančno izvedo, kdaj so se okužili. Vendar je, dokler se ne testiraš, vse le stvar verjetnosti. Ruleta.

»Če bi rekel, da nisem kriv za to, kar se mi je zgodilo, bi lagal,« je rekel Miha. »Vsi smo vedeli, kaj se ti lahko zgodi, če seksaš nezaščiten. Zgodi se lahko vsakomur. Ne umreš, ampak življenje ni več to, kar je bilo. To bi rad predstavil čim več ljudem. Če ne bi bil aids v družbi takšen tabu, kot je, če se ne bi bal, da bi me mimoidoči linčali, bi vsak dan stal s transparentom na ulici in opozarjal na svojo zgodbo. Tako pa so še vedno okoli nas ljudje, ki mislijo, da bodo umrli, če bodo prijeli za kljuko, ki sem jo prijel pred njimi.« Virus HIV je tako uspešen tudi zato, ker se o njem, ne glede na to, kaj vse ve znanost, tako malo ve. Edi je rekel, da ni mogoče, da bi kdo iz njegove skupine okuženih javno nastopil denimo v srednji šoli. Tudi če bi bilo to neskončno učinkovito. Enostavno ne gre. Diktatura večine nad manjšino je preostra.

Virus HIV je v resnici politični problem. Metafora našega časa.